

A Jó állam - jó rendészet speciális jelentés munkaanyaghoz¹

KORINEK László

A munkaanyagot alapvetőnek jó irányultságú, helyes célokat maga elé kitűző munkának értékelem. Kifogásaim néhány koncepcióbeli eltérést, módszertani alternatívát, továbbá szakirodalmi bővítést tartalmaznak.

Helyesebb lenne, ha a munkacsoport a hasonló stílusú vizsgálatoknál eredményesen használt módszert követné. Tisztázná a kiindulási helyzet és az elérendő cél között megteendő utat. Például fel kellene sorolni a magyar rendészeti szervek erősségeit és gyengeségeit. Mindenekelőtt összehasonlításokban elhelyezni értékeiket összevetve hasonló társadalmi, gazdasági helyzetű országokkal, tehát térben és időben összehasonlítva, hogy hogyan alakult az elmúlt 20-30 év rendészeti munkája. Ami a kitűzött célt illeti, az valahol szerepel az anyagban, hogy mérőszámokat, szóhasználatukban indikátorokat definiálni kell, amelyeket aztán sztenderdizált formában rendszeresen mérni szükséges. Értékelem az e téren tett erőfeszítéseket és kellő óvatosságra intem a tervezett mérőszámok bevezetését. Az anyag 26. oldalán például a nyomozati munka indikátorainál tíz bűncselekménytípus elkülönült kezelésére tesz javaslatot a munkaanyag. Tisztelettel jegyzem meg, hogy a törekvés a nemzetközi szakirodalomban jól kidolgozott, utalva például az Egyesült Államokban lévő *Index Crimesra*, vagy a '80-as években divatos *Sellin-Wolfgang Index* próbálkozásaira.

De még mielőtt érdemi változtatásokat javasolnék a végső modell kidolgozása előtt a szerzők figyelmébe ajánlom a közgazdaságtanban és a szervezéstudományban rendkívül jól és részletesen kidolgozott controlling-módszer tanulmányozását. Nem különben az ugyanezen a területen széles körű irodalomban tanulmányozható minőségbiztosítást. Mutatis mutandis a társadalmi elégedettség pontosan ugyanolyan egy termék bevezetésénél, mint a rendészet által szolgáltatott közrend és közbiztonságnál mint terméknel.

Talán nem tűnik profánnak, ha egy etológiai hasonlattal élek: „Ha meg akarsz tudni valamit a macskáról, kérdezd az egeret.” És valóban. A macska teljesítményét megtudhatjuk a gazdája értékeléséből, elvileg megkérdezhetnénk magát a macskát, és végül az egereket. Mindhárom probandus más-más szempontok szerint értékeli a nyújtott teljesítményt. A gazda utilitárius szempontok szerint gondolkodik, a macska kényelmi aspektust preferálna, a zsákmányállatok pedig a fenyegetettséget, szorongást helyeznék előtérbe.

¹ SALLAI János – TIHANYI Miklós – VÁRI Vince – MÁTYÁS Szabolcs (2016): A „jó rendészet” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei. In KAISER Tamás szerk.: A jó állam nagyító alatt. Speciális jelentések A-tól V-ig (az adóbürokráciától a versenyképességig). Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 83–121.

Valami hasonló szempontrendszer működik a rendészeti szervek munkájának megítélésénél is. Természetesen a rendészeti szervek nem hagyhatók ki a differenciált értékelésből, de ez csak utólagos korrekciókra jó. Arra, hogy a megfelelő konszenzussal kialakított mérőszám eredményét a rendészeti szerv magyarázhasa. Elmondhasa – mint ahogy az anyag teszi is Hajdúböszörmény és Miskolc példájának szembeállításánál –, hogy mennyire bonyolult a rendszer és milyen korrekciós tényezőket kell a pontos mérés érdekében beiktatni. Nyomatékosan hangsúlyozom a lakossági megkérdések fontos szerepeltetését! Ugyanakkor tudatában vagyok annak, hogy a módszer sok tekintetben megbízhatatlan, de nem helyettesíthető semmilyen más eszközzel. Tudom, hogy a fogyasztói elégedettség olyan cél, amely nem téveszthető szem elől, de ugyanakkor nem is mérhető mindig egzakt pontossággal. Engedelmmükkel egy pár éve Tolna megyében történt esetre szeretnék utalni. Egy nagyközségben a körzeti megbízott tetten ért egy szomszédos településről odaérkezett fatolvajt. Némi szóváltás után a rendőr „erőszakos kézzel” alkalmazott, ráadásul az érintett gyermeke jelenlétében. A büntetőeljárás végeztével a tiszthelyettes pénzbírsággal sújtották, amelyet a falu közadakozásból kifizetett. Az eset arra jó példa, hogy a jogállami kritériumok és a lakosság megítélése nem szükségképpen esnek egybe.

Vagy ha például 1938-ban megkérdéztük volna a fasiszta Olaszország lakosságát a Mussolini által bevezetett krudélis közbiztonsági intézkedésekről, amelynek nyomán lényegében kiirtotta a maffiát, valószínűleg nagy elégedettséget mérhettünk volna...

Az árnyalt kép elérése érdekében mindenképpen kívánatosnak tartanám, ha a „jó rendészet” a cél, hogy az anyag összeállítói külön fejezetként tárgyalják a Rendészeti Panasztestület elé kerülő ügyek összetételét és dinamikáját, valamint a rendészeti dolgozók által elkövetett jogsértések anyagát.

Őszintén remélem, hogy a szerzők a projekt egy későbbi fázisánál figyelemmel lesznek egy, szerintem a bűnügyi statisztikát és egyáltalán a rendőrség munkájának megítélését különösen torzító tényezőre. Ez pedig a hatósági válogatás, amelynek lényege röviden a következő: a rendőrség mint bürokratikus és viszonylag zárt szervezet a társadalmi elvárásokból következően eredménycentrikus. A szervezet létének és fontosságának igazolását – paradox módon – nem a (nehezen mérhető) közbiztonság javulásával, hanem a felderített bűncselekmények arányának növelésével érheti el. A világon mindenütt távol állunk attól, hogy a rendőrség, munka híján, tétlenül várakozzon egy-egy újonnan bekövetkező bűncselekményre, ellenkezőleg, viszonylag szűkös személyi és tárgyi erőforrásait kénytelen működtetni, és pedig hierarchiája minden szintjén. (Amennyiben szervezeti értelemben rugalmas akar maradni, ezenkívül még bizonyos tartalékkapacitásokat is készletben kell tartania.) Ez a bűnüldözési hierarchia legalsó szintjén azt jelenti, hogy a feljelentés során az azt felvevő rendőrségi alkalmazottnak döntenie kell arról, hogy ezt a feljelentést a látens bűnözés szintjéről felengedje a hatósági apparátussal történő bűnüldözés szféráira.

Természetesen nem állítható, hogy ez a döntés tudatos, feltételezhetően sokkal inkább automatikus, amelyet bizonyos jogszabályi értékhatárok, feltételek stb. is erősítenek. A rendőrségi döntéshozónak, mint minden racionálisan gondolkozó „szervezet-

embernek”, mérlegelnie kell a (biztos) ráfordítás és a (csak a jövőben esedékes) hozam viszonyát, s már csak szervezete egészének – általa akkor és ott is képviselt – presztízse érdekében ezt a viszonyt optimalizálnia kell. Így állhat elő az a helyzet, hogy a felderítési arányszámot növelni kívánó rendőrség az eleve reménytelennek látszó kisebb súlyú ügyekben (például visszapillantó tükör letörése) igyekszik lebeszélni a feljelentőt.

A fenti gondolatmenet persze csak problémafelvetés, de a jelenség 1982 óta a magyar szakirodalomban is ismert, és a rendészeti szervek munkájának megítélését – álláspontom szerint – igencsak befolyásoló tényező. Noha pontos képünk sohasem lesz ennek a technikának különböző megoldásairól, de egy megjelent szakirodalomra azért illő tisztelettel felhívom a szerzők figyelmét: Kaló József (1994): Az egységes rendőrségi és ügyészégi bünyügyi statisztika néhány jellemző vonása. (*Rendészeti Szemle*, 32. évf. 6. sz. 21.)

A társadalomkutató, ahogy fent már említettem, mindig arra vágyik, hogy a vizsgált jelenséget összehasonlításban ismerje meg időben és térben egyaránt. Egy korai, még a '80-as évek elejéről származó vizsgálat szerint a magyar népesség ugyanazon kérdőívek alapján mért attitűdrendszere az akkori nyugat-német és a texasi népességhez képest sokkal etatistább és punitívabb. Közelebbről a magyar népesség sokkal többször érzi azt, hogy egy társadalmi problémát az államnak, vagy közelebbről a rendőrségnek kell megoldani. Ugyanakkor paradox módon kevésbé kedveli (vagy akkor kedvelte) a rendőrséget. Amikor tehát a közintézményekbe vetett hitet mérjük és az MTA után második helyen a rendőrséget találjuk, nem árt ezt az előkelő helyezést kellő körültekintéssel szemlélni. Nézetem szerint a bűnözési félelem/szorongás mint társadalompszichológiai tényező, szükségképpen beleértendő az összkép értékelésébe. Az ezzel kapcsolatos módszertani instrumentárium mára már jól kidolgozott és megtalálható például a frissen megjelent Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Lévay Miklós (2016): *Kriminológia* (Budapest, Wolters Kluwer) című tankönyv 370–394. oldalán. Szilárd meggyőződésem, hogy árnyalt kép (persze, ha egyáltalán ez a cél) csak úgy érhető el, hogy kellően nagy mintán folyamatosan mérjük a lakosság bűnözéssel, bűnüldöző szervekkel kapcsolatos attitűdjeit, és kellően hosszú idősorokkal tudjuk a lakosság érzelmi viszonyulását is követni. Csak így lehet teljesíteni a munkaanyag 17. oldalán említett három pillérből a másodikat, a legitimitást.